

Tausta ja tilannekuva

1. Yleinen tilannekuva

Jämsän kaupunki on kohdannut äkillisen kriisin ja voimakkaan rakennemuutoksen UPM Kymmene Oyj:n ilmoitettua pörssitiedotteella 26.8.2020 suunnitelmasta sulkea pysyvästi Kaipolan tehdas vuoden loppuun mennessä. Kaipolan tehtaan lakkauttamisen myötä Jämsästä katosi välittömästi vähintään 420 työpaikkaa. Vaikka työpaikkojen katoaminen ei ole näkynyt työttömyyslukuissa, tehtaalta työttömiksi jääneiden tiedetään siirtyneen mm määräaikaisiin työsuhteisiin ja koulutuksiin, jolloin todelliset työllisyysvaikutukset tulevat näkyviin viiveellä.

- Kaipola tehtaan lakkauttamisesta suoraan seuranneet työpaikkamenetykset 420 työpaikkaa.
- Yritysten liikevaihto on laskenut 30 % vuoden 2019 tasoon nähden
- Rakenteellinen työttömyys syvenee
- Työvoimapula rajoittaa kasvualoja
- Kaipolan alueen omistusjärjestely on ratkaistu

Arvioiden mukaan Kaipolan tehtaan lakkauttaminen tarkoittaa noin 300 miljoonan euron vuosittaista arvonlisäyksen poistumista alueelta. Se lyö väistämättä loven Jämsän ja koko maakunnan talouslukuihin. 2021 ensimmäinen vuosineljännes oli Jämsässä yritysten liikevaihdon osalta 32 prosenttia alhaisempi kuin vuotta aiemmin.

Kaipolan lakkauttaminen ei näy 2021 merkittävästi kaupungin verokertymässä. Vaikutukset alkavat näkyä 2022 – 2023, kun ansiosidonnaisen työttömyysturvan maksu päättyy vaiheittain ja ihmiset putoavat peruspäivärahalle. Yhteisöverovaikutukset tulevat kaksi vuotta myöhässä ja ovat riippuvaisia yhtiöiden kokonaistuloksesta ja työntekijämäärästä. On odotettavissa, että yhteisövero laskee vuoden 2022 lopulla. Jämsän kaupungin tulopohja tulee väistämättä pettämään muutaman vuoden kuluessa, jollei pystytä tekemään aktiivisia toimenpiteitä uuden yritystoiminnan ja työpaikkojen synnyttämiseksi Jämsän talousalueelle.

Kaipolan tehtaan osalta on tehty omistusjärjestelyjä. Teollisuusalueen omistaa Kaipola Green Port Oy 15.10.2021 tehdyn kaupan jälkeen. Alueella tulee vapautumaan teollista toimitilaa noin 200 000m², vuokrattavaksi eri yritysten tarpeisiin.

Jämsän kaupungin äkillisen muutoksen työryhmän on valmistellut välittömät, toimenpiteet yhteistyön käynnistämiseksi alueen uusien toimijoiden kanssa. Toimenpiteillä jatketaan alueen markkinointia sekä valmistellaan Kaipolaan sijoittuville yrityksille tukitoimenpiteitä. Yhteistyö on erittäin aktiivista, kaikkien toimijoiden kesken.

Kaipola Green Port Oy toimii alueella tilojen omistajana sekä vuokraajana ja järjestää siten kiinteistöjen hallinnon. Kaipola Recycling Oy, toimii tällä hetkellä voimalaitoksen operaattorina ja tuottaa alueelle sähköä, höyryä ja lämpöä

Kaipolan alueen uudelleenjärjestelyjen kanssa samanaikaisesti Jämsän kaupunki varautuu kaupallisen ilmailun toipumiseen ja Suomen hävittäjähankinnan tuomaan uuteen työhön Jämsän Hallin Patrian tehtailla. Sekä Kaipolan, että Hallin toimintoihin liittyen osaavan työvoiman saatavuuden arvioidaan olevan merkittävin haaste tulevina vuosina.

Työllisyys

Keski-Suomen TE-toimistolla oli lokakuussa UPM taustaisia työnhakijoita 194 henkilöä, joista työttömänä 125 henkilöä, näistä 50-vuotta täytäneitä on 159 henkilöä.

	2021	2020	Muutos 6/2021-2020	lomautetut	%
syyskuu	1 056	1 162	-106	42	12,4
elokuu	1 051	1 155	-104	42	12,3
heinäkuu	1 188	1 295	-107	54	13,9
kesäkuu	1 188	1 418	-230	60	13,9
toukokuu	1 144	1 490	-346	76	13,4
huhtikuu	1 113	1 557	-444	113	13,0
maaliskuu	1 178	1 258	-80	145	13,8
helmikuu	1 174	1 070	104	121	13,3
tammikuu	1 173	1 123	50	121	13,3

Kaipolan tehtaan lakkauttamisen ennakoidaan näkyvän viiveellä Jämsän työttömyysasteessa. Kaipolan viimeiset työsuhteet päättyivät 13.5.2021, minkä jälkeen työttömiksi jääneillä on puoli vuotta aikaa ilmoittautua työttömiksi ansiosidonnaista työttömyysturvaa menettämättä. Puoli vuotta tulee täyteen marraskuun puolella välissä.

Pitkäaikaistyöttömyyden arvioidaan Jämsässä syvenevän, koska työttömäksi jääneet ovat kohtuullisen ikääntyneitä. Tarvitaan tavanomaista enemmän panostuksia, jotta heidät saadaan motivoitua työelämään tai uudelleen koulutukseen. Työpaikat ja työttömien osaaminen eivät kohtaa. Oppilaitosyhteistyötä tarvitaan yritysten ja oppilaitosten kesken uusien osaajien saamiseksi avoimiin työpaikkoihin. Jonkun verran työttömiksi jääneistä on etsinyt töitä muilta paikkakunnilta, mikä voi realisoitua muuttotappiona viiveellä.

Työvoiman saatavuudessa tietyt ammattiryhmät ovat ongelmallisia. Työvoimapolua tällä hetkellä erityisesti ravintola-, hoiva-, metalli-, puhtaanapito-, varhaiskasvatus- ja sosiaalialalla.

Jämsän elinkeinorakenteen ominaispiirteet

Jämsän elinkeinorakenne on ollut liikevaihdon ja henkilöstön suhteen teollisuusvaltainen. Vaikka toimipaikkojen n. 1500 kpl kokonaismäärästä teollisia toimipaikkoja on ollut vain n. 100, henkilöstön määrän ja liikevaihdon suhteessa teollisuus on ollut merkittävin työllistäjä ja tulonmuodostaja Jämsässä. Valtaosa alalla toimivista yrityksistä on 0 – 4 henkilöä työllistäviä mikroyrityksiä. 5 – 150 henkilöä työllistäviä yrityksiä on reilut parikymmentä ja yli 500 henkilöä työllistäviä suuryrityksiä on ollut kaksi, UPM Jokilaakson tehtaat ja Patria.

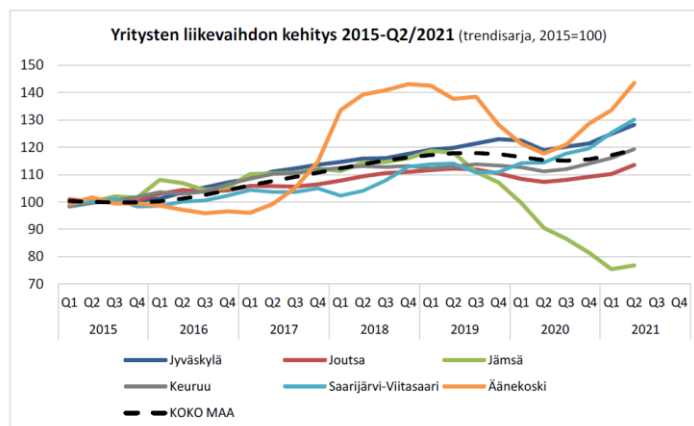
Jämsän teollisuuden rakenne on viennistä riippuvaista, maailman talouden suhdanteet vaikuttavat paperiteollisuuden vientiin mikä edelleen heijastuu myös pk-teollisuuteen. Teollisten työpaikkojen määrä Jämsässä on ollut koko maahan ja Keski-Suomeen verrattuna huomattavasti suurempi.

Yritysten tilanne

Jämsässä perustetaan vuodessa noin 100 uutta yritystä. Yrityksiä on perustettu vuoden 2021 aikana enemmän, vuoden takaiseen verrattuna. Kevytyrittäjäyys ja sivutoiminen rittäjäyys on kiinnostanut aikaisempaa enemmän. UPM-taustaisia yrityksen perustajia on ollut lokakuun tilanteen mukaan n. 10 kpl. Toimivien yritysten liikevaihto on Jämsässä pudonnut 30% vuoden 2019 tasoon nähden. Yritysten investointihalukkuus on ollut vähäistä.

Keski-Suomen Aikajana III/2021: Yritysten liikevaihto seuduilla

Muutos vuoden 2020 ja 2019 vastaavaan neljännekseen		
	2020/Q2	2019/Q2
KOKO MAA	12,9 %	3,5 %
Jyväskylän sk	11,2 %	8,3 %
Joutsan sk	11,2 %	4,0 %
Jämsän sk	-14,4 %	-36,9 %
Keuruun sk	13,3 %	6,7 %
Saarijärvi-Viitasaaren sk	14,5 %	15,2 %
Äänekosken sk	24,2 %	7,4 %

Lähde: Tilastokeskus, Asiakaskohtainen suhdannepalvelu

Kaipolan vaikutukset alihankintateollisuuteen

Jämsän pk-teollisuuden töiden väheneminen Kaipolan paperitehtaan lakkauttamisen seurauksena, näkyy seutukunnan yritysten liikevaihdon laskussa voimakkaana negatiivisena muutoksena ollen -30%. Teollisuuden alihankintayritykset joutuvat hakemaan töitä laajemmin Jämsän seudun ulkopuolelta, saadut tilaukset ovat usein luonteeltaan kertaluonteisia, verrattuna pidempiaikaisiin teollisuuden kunnossapitosopimuksiin. Jämsän äkillinen rakennemuutos on näkynyt varovaisuutena yritysten investointien käynnistyshalukkuuteen.

Vähittäiskauppa ja ostovoima

Vähittäiskauppaan äkillisen rakennemuutoksen vaikutukset näkyvät erityisesti Kaipolan alueella päivittäistavarakaupan myynnin vähenemisenä. Tehtaan lakkautuksen jälkeen Kaipolan päivittäistavarakaupan liikevaihto on laskenut. Muussa kuluttajakaupassa ostovoiman väheneminen realisoituu vuoden 2022- 2023 aikana, kun ansiosidonnainen päivärahan maksaminen päättyy työttömiksi jääneiltä.

Osa yrityksistä on häviäjiä koronan takia, (palvelu- ja matkailuyritykset). Vähittäiskauppa on tehnyt tulosta. Isommat matkailuyritykset ovat tehneet parempaa tulosta edellisvuoteen verrattuna (mökkimajoitus). Pienemmät matkailuyritykset ovat tehneet huonompaa tulosta. Liikuntapalveluja tarjoavat yritykset ovat pärjänneet edellisvuotta paremmin. Koronarajoitusten poistuttua matkailu- ja palvelutoimiala on alkanut nopeasti toipua korona-vaikutuksista.

Paperiteollisuus

Globaalin talouden laskun johdosta paperiteollisuuden tuotanto ja työpaikat romahtivat puolella elokuussa 2020. Heijastusvaikutuksineen työpaikkojen menetyksen arvioitiin muodostavan n. 15 % Jämsän työvoimasta ja kaksinkertaistavan Jämsän työttömyysluvut. Kehitys ei ole mennyt ennakkoidusti.

Keväällä 2020 Korona epidemia laski paperin kysyntää merkittävästi. Jo tätä ennen graafisten papereiden kulutuksen vähennys oli vuoden takaiseen jo 30 prosenttia ensimmäisellä vuosineljänneksellä.

Jokilaakson tehtaiden kapasiteetti on ollut noin 1 345 000 tonnia/vuodessa. UPM Kaipola valmisti kevyesti päälllystettyä lwc-paperia sekä sanomalehtipaperia kolmella paperikoneella 0,74 milj. tonnia vuodessa. UPM, Jämsänkoski valmistaa kolmella koneella

mm. tarrojen päällyspaperia, joustopakkauspaperia ja aikakauslehtipaperia 0,7 milj. tonnia vuodessa.

Ilmailu- ja komposiittiteollisuus

Jämsässä työskentelee 740 henkilöä Patrian eri yksiköiden palveluksessa. Patria Aviation –liiketoiminta käsittää Patrian liikevaihdosta 18 % ja toimintaa on 5 paikkakunnalla. Henkilöstöä on yhteensä n. 750. Patria Aviation tarjoaa lentokoneiden ja helikoptereiden elinkaaren tukipalveluita viranomais- ja sotilasasiakkaille Pohjois-Euroopassa. Hyvä työtilanne viime vuosina, näkyy ajoittaisena työvoimapulana koko toimialalla ja erityisesti se koskee levyseppiä, asentajia ja lujuuslaskijoita.

Patrian Aerostructures -liiketoiminta suunnittelee sekä valmistaa vaativia komposiittisia ja metallisia lentokonerakenteita. Yksikkö työllistää 100 henkilöä Jämsän Hallissa ja Tampereella. Ydinosaamista ovat vahva komposiittirakenteiden suunnitteluosaaminen ja tehokkaat tuotantoprosessit. Kaupallisen ilmailun elpyminen korona epidemian jälkeen tuo lisää työtä osien valmistukseen, mikä heijastuu osaavan työvoiman tarpeeseen.

Perialle puolustusvoimien mittavista tulevaisuuden hankkeista tärkeimpiä on HX-hävittäjähanke, jolla korvataan vuonna 2025 alkaen poistuvaa Hornet-kalustoa. Patrian rooli Ilmavoimien elinkaaren tukipalveluissa on vahva ja HX-hanke on Patrian kannalta erittäin merkittävä. Työllisyysvaikutukset näkyvät vuodesta 2022 alkaen ja hanke kestää 10-15 vuotta. Hankintapäätös tehtänee 2021.

Patrian kyljessä Jämsän Hallissa toimii entisellä varuskunta-alueella useita pienempiä yrityksiä mm. Scandinavian Seaplanes Oy ja CSI composite solutions & innovations. Alueella on edellytyksiä kehittyä tulevaisuuden liikkumisen teknologiapuistoksi, mutta se edellyttää panostuksia alueen kehittämiseen.